

Opetus- ja kulttuuriministeriön kirjaamo
kirjaamo@minedu.fi

Kielikoulutuspolitiikan verkoston lausunto yliopistojen koulutusvastuiden uudistamisesta (OKM/28/010/2012)

Kielikoulutuspolitiikan verkosto kiittää opetus- ja kulttuuriministeriötä saamastaan mahdollisuudesta lausua yliopistojen koulutusvastuiden uudistamisesta. Verkoston lausunnossa keskitytään erityisesti uudistuksen kielikoulutusta ja kieliaineiden aineenopettajakoulutusta koskeviin kysymyksiin. Verkoston lausuntoa on ollut laatimassa eri yliopistojen edustajista koostuva asiantuntijatyöryhmä.

Yleisiä kommentteja esityksestä, sen liitteistä ja lausuntopyynnöstä

Esitys ja etenkin sen liitteet sisältävät vielä keskeneräisiä, epäselviä ja avoimiakin kysymyksiä. Itse lakimuutos (erityisesti yliopistolain 7 § muutos) on tekstuaalisesti selvä kahden sanan poisto, mutta sen vaikutukset ja muutoksen todellinen merkitys jäävät epäselviksi. Muutosta on perusteltu hyvin suppeasti yhteiskunnan tarpeilla sekä koulutusvastuun läpinäkyvyydellä. Esitysten vaikutuksia on samoin kuvattu suppeasti vedoten lähinnä yliopistojen autonomiaan ja yhteiskunnan koulutustarpeisiin. Kieliverkoston asiantuntijaryhmä ei näe, miten yliopistojen autonomiaa lisää se, että asetuksesta poistuu mahdollisuus asetusmuutokseen yliopiston esityksestä, jos kuitenkin muutokset tehtäisiin ”yliopiston aloitteesta”. Miten yliopistot voivat olla aloitteellisia koulutusvastuun jakautumisesta? Millä mekanismilla taataan opetus- ja kulttuuriministeriön säänteleämä kokonaisvaltainen ja läpinäkyvä näkökulma koulutusvastuuseen? Mitä tämä kertoo yliopistojen mahdollisuuksista profiloitua? Avoimia kysymyksiä jää myös monikielistymisen ja kansallisen kielivarannon teemoista.

Tutkinnot

On selvää, että kun tutkintorakenne on muuttunut tutkintoasetuksen (794/2004) ja koulutusvastuuasetuksen (568/2005) antamisen jälkeen, nämä asetukset on uusittava. Selvää on myös se, että erillinen maisteriohjelma-asetus tulee tarpeettomaksi. Kieliverkoston asiantuntijaryhmän mielestä eri tutkintotasojen kuvaukset on kuitenkin selkiytettävä esityksen perusteluissa. Nyt jää epäselväksi, miten erillisessä koulutusvastuulistauksessa mainittujen oppiainelistausten tai pienen lakitekstimuutoksen

pohjalta voitaisiin *”antaa yliopistoille autonomiansa puitteissa nykyistä paremmat mahdollisuudet toteuttaa eri tieteen- ja koulutusaloja yhdistäviä kokonaisuuksia ja vahvistaa yliopistojen mahdollisuuksia vastata yhteiskunnan osaamistarpeisiin, tieteen muutoksiin sekä profiloitua vahvuusalueilleen.”* Epäselväksi jää, miten tulevaisuudessa voidaan perustaa uusia, esimerkiksi tieteidenvälisiä tai kansainvälisiä maisteriohjelmia, joiden pääaineet eivät löydy koulutusvastuulistauksesta.

Eryteisesti kielten osalta jako yleisiin kandidaatti- ja eriytyneisiin maisteritutkintoihin on ongelmallinen, jos ajatellaan, että kandidaattiopinnoilla voitaisiin suorittaa yleinen ”Kielten kandidaatin” tutkinto, jota maisteriopinnoissa sitten syvennettäisiin. Kieliaineissa kielittäin eriytynyt kandidaatintutkinto on välttämätön hyvän kielitaidon saavuttamiseksi. Se tarjoaa myös mahdollisuuden suorittaa perus- ja aineopintoja useassa kielessä, kun taas yleinen kielten kandidaatintutkinto, jossa vasta maisterivaiheessa paneuduttaisiin yhteen kieleen, ei johda hyvään kielitaitoon eikä edistä työllistymistä. Kokonaan toinen kysymys on, muuttaako lakimuutos lopulta mitään. Antaako se haluttua joustavuutta ja läpinäkyvyyttä yliopistojen tehtäviin?

Esityksen perusteluissa kritisoidaan nykyistä sääntelyä liiasta yksityiskohtaisuudesta, mutta on epäselvää, tarkoitetaanko tällä lakisääntelyä, tulosneuvottelumenettelyä, resurssiohjausta vai mitä? Muuttuuko tilanne uuden 7 §:n myötä?

Kielivaranto

Yksittäisten kielten listaus yliopistojen koulutusvastuuluonnoksessa on ongelmallinen, ja heijastelee aiemman asetuksen (568/2005) liitelistauksiin verrattuna yhtäältä tarvetta yksinkertaistaa listausta ja toisaalta tuoda siihen uusia, tärkeäksi katsottuja kieliä kuten arabia, japani, kiina, korea ja portugali. Lista sisältää yhtäältä ongelmallisia niputuksia, kun eri yliopistoissa oppiaineet ovat erinimisiä, ja yhden yleiskäsitteen (”klassiset kielet”, ”slaavilaiset kielet”) sisällä voidaan opettaa erilaisia kieliä. Toisaalta liite sisältää listauksia yksittäisistä kielistä, jotka eivät ole yhteen sovitettavissa esimerkiksi eri yliopistojen kirjavien oppiaine- ja oppituolikäytänteiden kanssa. Näkemyksemme mukaan oppiainelista ei vastaa tämänhetkistä todellisuutta.

Yksityiskohtainen kielten listaus ei mahdollista uusia avauksia ja näkökulmia. Kokonaisvaltainen suunnittelu edellyttäisi ajattelua siitä, miten oppiainerakenteita voitaisiin joustavasti kehittää, miten mahdollistetaan koulutusjärjestelmän kyky ennakoida yhteiskunnan tarpeita (kielikoulutuksesta esimerkkinä vaikkapa uusien kielten tarve) ja miten huomioidaan monikielistymisen haasteet työelämän ja koulutuksen näkökulmista.

Listaus ei ennakoi kielivarannon kehittämisen tarpeita, mutta toisaalta voidaan kysyä, onko koulutusvastuuta kielivarannon osalta edes mielekäästä määritellä asetustasolla näin

tarkkaan, vai voitaisiinko kielivarannon tarpeet riittävästi taata neuvottelu- ja tulossopimusmenettelyllä. Avoimeksi kuitenkin jää, millaisin toimenpitein on tarkoitus täydentää listalla olevat puutteet. Esimerkiksi useita listan aiempaan asetukseen kuulumattomia (mutta yliopistoissa toki jo tällä hetkellä opetettavia) kieliä on varustettu vielä kysymysmerkein; millaisella prosessilla määritellään se, minkä yliopiston/yliopistojen koulutusvastuulle esimerkiksi japanin, korean tai portugalin kieli kuuluu?

Kielten aineenopettajakoulutusta sivuavat kysymykset

Esityksessä sivutaan myös kielten aineenopettajakoulutuksen kysymyksiä. Kielikoulutuspolitiikan verkosto ehdottaa, että kokonaisvaltaisessa suunnittelussa huomioitaisiin myös suomi toisena kielenä ja ruotsi toisena kielenä –koulutuksen tarpeet. Myös oman äidinkielen (muun kuin suomi tai ruotsi) opetuksen tilanne aineenopettajakoulutuksessa on monikielisessä Suomessa otettava huomioon. Näiden osalta on edelleen määrittelemättä myös kelpoisuusvaatimukset, mikä tosin ei tämän esityksen alaan kuulu.

Lausuttavana olevassa esityksessä ei myöskään oteta kantaa sellaisiin kielikoulutuksen ja kielen aineenopettajakoulutuksen kysymyksiin, jotka eivät mahdu perinteisen oppiaine- ja oppitulospiiriin. Kielikylpykoulutus ja sen opettajakoulutuksen jatko sekä vieraskielisen opetuksen kehittäminen ei mahdu tämän esityksen piiriin. Tulevaisuudessa on tarpeen tosin muutenkin miettiä aineenopettajakoulutuksen kelpoisuuksien määrittelyn nykyaikaistamista. Näkemyksemme mukaan kielen aineenopettajakoulutuksen laajuus voitaisiin määritellä perusopetuksen opintopisteiden tueksi esimerkiksi Eurooppalaisen viitekehysten taitotasojen mukaan.

Aineenopettajakoulutuksen osalta listaus on tällä hetkellä epälooginen: esimerkiksi kotitalouden ja käsityön aineenopettajakoulutus on erikseen määritelty; mm. liikunnan, kieliaineiden, matemaattis-luonnontieteellisten aineiden jne. taas ei. Pitääkö tästä ajatella, että erikseen mainittujen aineenopettajakoulutusten järjestäminen on ennalta määritelty, ja muiden aineiden aineenopettajakoulutus on päätettävissä niissä yliopistoissa, joissa on mahdollisuus järjestää opettajan pedagogiset opinnot ja kyseisten aineiden opetusta? Missä prosessissa määrittyy kansallinen aineenopettajakoulutuksen tarjonta ja siinä tarjolla oleva kielipaletti? Ehdotamme, että aineenopettajakoulutus keskitetään muutamaankin paikkaan jotta taattaisiin mahdollisuus mahdollisimman monien eri kielen (tai mahdollisesti jopa muiden aineiden) hyödyntämiseen kielen aineenopettajaksi valmistuvien tutkinnoissa. Tämä edistäisi opettajien työllistymistä erilaisiin koulutustehtäviin perusopetuksen ja yleissivistävän lukiokoulutuksen lisäksi.

Alueelliset kysymykset ja painotukset

Pätevien opettajien ja kieliassiantuntijoiden saaminen maan kaikkiin osiin on tasa-arvokysymys, ja eri yliopistoilla on tälläkin hetkellä erikoistuneet profiilinsa, jotka on perusteltua säilyttää ja joita yliopistot voisivat jopa terävöittää. Kieliverkosto pitää koulutuksellisen tasa-arvon perusteella tärkeänä sitä, että kieliassiantuntijoiden koulutus on jatkossakin alueellisesti laajasti jakautunutta siten, että se heijastelee yliopistojen erikoistuneita profiileja. Yksityiskohtana huomioitakoon, että Oulun yliopisto puuttuu humanistisen alan kaikkien tutkintotasojen listauksista; tämä ei liene tarkoitus, koska se kuitenkin löytyy esimerkiksi kieliaineiden oppiainelistauksista.

Lopuksi

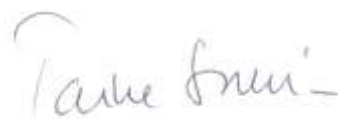
Kaikkiaan esitys ja sen liitteet sisältävät runsaasti keskeneräisiä, epäselviä ja avoimia kysymyksiä. On hyvinkin mahdollista, ettei tämä esitys johda lisääntyvään joustavuuteen, parempaan läpinäkyvyyteen ja kasvaneeseen autonomiaan, kuten esityksen perustelut antaisivat olettaa. Tuloksena voi yhtä hyvin olla muuttumaton tai entistä kankeampi järjestelmä. Yksityiskohtaisuuden ja väljyyden suhde esityksessä tuottaa esityksestä ristiriitaisen lopputuloksen.

Jyväskylässä 3.12. 2012

Kielikoulutuspolitiikan verkoston asiantuntijaryhmän puolesta

Maisa Martin, työryhmän puheenjohtaja
Professori, Jyväskylän yliopisto

Taina Saarinen, työryhmän sihteeri
Tutkijatohtori, dosentti, Jyväskylän
yliopisto